

Krúdy Gyula (1878–1933)

*„A testedző sport szenvedéllyé fokozása a legjobb örökség,
melyet gyermekeinkre hagyhatunk.”*

Krúdy Gyulának rendkívül sokoldalú és termékeny munkássága Jókaiéval vetekszik. Regényei, novellái és megszámlálhatatlan újságcikkei a korabeli Magyarország sajátos „színképelemzését” nyújtják az olvasónak.

Megbízható életrajzi forrásokból kiolvasható, hogy már gyermekkorában szerette a sportot. Második házasságából született Zsuzsa lánya *Apám, Szindbád* című könyvében írja: „Diáktársaival gyakran járt korcsolyázni a Poprád folyóra. Egyik alkalommal vigyázatlanságból beleesett egy halászlébe. Pajtásai és egy öreg halász csak nagy ügyel-bajjal tudták kimenteni, egy alább tátongó másik léken átnyúlva, a jég alatt hempergő tizenhárom éves fiút”. A tornaórákról hirtelen növekedése miatt távol maradt, a nyolcadik osztályos bizonyítványában ez áll: „tornáztatból felmentve.” Egyébként mozgékony volt, rendszeresen úszott, és amint befagytak a vizek, lejárt korcsolyázni. Apjától kapott egy póni lovat, attól kezdve, ha csak tehetette lovagolt, később pedig részt vett vadászatokon.

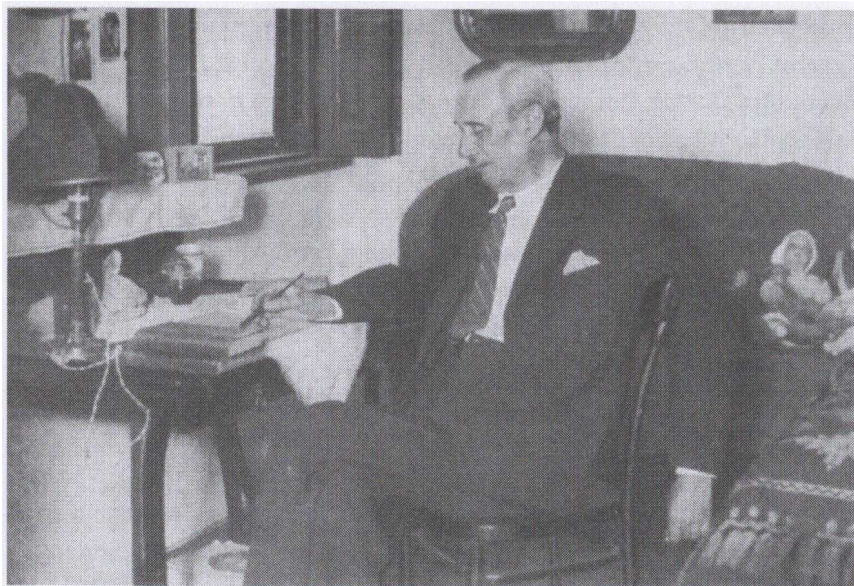
Érdekes történetet őrzött meg Kálmán Jenő, a neves zszurnaliszta, amit a New York kávéház törzsasztalánál mesélt nekik Krúdy Gyula. „A legmesszebb időkre visszakalandozó megérzés azt sugallja nekem, hogy az első Krúdy, aki ezt a nevet viselte, még az Árpádok idején élt és pugil volt. Igenis pugil, vagy ahogy ma mondanák: igazságügyi bérvívó. Mert ha nem tudnád, az Árpádok alatt ők döntötték el azokat a bonyolult birtokpereket, amelyekben a királyi kancelláriák minden bölcsessége csődöt mondott. Ilyenkor a peres felek porondra állították a maguk pugiljait. Ezek persze, a párviadal minden fortélyát ismerő, hatalmas erejű, ravasz küzdők voltak. A vesztes, ha egyáltalán túlélte a mérkőzést, attól fogva életfogytiglan tejbegrízre volt ítélve, mert a fogai biztosan ott maradtak a véres fűrészporban. Az én őszám mindig győzött!” Krúdy Gyula minden bizonnyal örökölt ebből a „pugilságból” – ami később a vívás mellett a bérbirkózást is magába foglalta – mivel kitűnő vívó

és párbajhős volt. Saját visszaemlékezésében olvasható: „Tizenhat esztendő koromban nehéz kardokkal, derékig meztelenül párbajoztam a huszárlaktanyában, s nem is csodálkoztam azon, hogy mindig ép bőrrel megúsztam.” Másik leánya szerint „... amikor csak szerét tehettem, fel-feljárógatott a vívótermekbe, leült egy kicsit szemlélődni és elbeszélgetett a híres magyar mesterekkel”. Krúdy egyébként Szemere Miklóstól tanult vívni, aki korának híres sportférfinéje volt, a lóversenyek és a magyar céllövészet pártfogója. A *vörös postakocsi* című regényében Szemerének állított emléket, akit Alvinczi Eduárd alakjában örökített meg. A *Pesti Napló* 1933 januári számában *A marhahús barátai* című írása szintén Szemeréről szól, aki ha jól ment a vívás meg a lövészet, akkor nem volt baja az étteremben a marhalábszárral, „de voltak napok, amikor sehogy sem volt ínyére az étel, mert a vívótőr mellément, a pisztoly-golyó pedig a céltábla helyett a falba fúródott. Mellesleg Krúdy öccse, Péter kiváló vívómester hírében állt, róla Klell Kálmán, a BSE egykori vívója és sportújságíró emlékezett meg: „Első mesterem Krúdy Péter volt, mi csak Petárnak hívtuk, mulató ember hírből állt ő is, mint a bátyja. Az első világháború után a Vas utcai iskolában kaptunk tőle vívóleckét. Egyébként az Izabella utcai Felsőkereskedelmi tornatanára volt.” Krúdy Péter így emlékezett testvérére: „Egy jó fejű kimagaslott az átlagemberek közül. Alacsony ajtóba, falusi mestergerendákba, víg disznótorokon, hetekig tartó lakodalmakon sokszor bevágta a fejét. Bizony ámulták-bámulták toldias erejét.” Ezt az erejét demonstrálta például, amikor 1911-ben egyik mulatóhelyén egy huszárcapitány provokálta és kardot akart rántani. Krúdy azonban torkon ragadta, nekilökte a falnak, majd elvette a kardját. Akkori szokásoknak megfelelően persze párbaj lett az afférból, melyben Krúdy arcon szúrta a tisztet, akit elöntött a vér. A küzdelem így abba maradt, amúgy a felek azután kibékültek.

Krúdy Gyula Pest és Buda több száz kávéházába járatos volt. Egyik ilyen törzshelye Somossy Károly Nagymező utcai orfeuma és Téli kertje, ahol Ady is sokszor éjszakázott. Ezt a mulatóhelyet így mutatja be Krúdy: „Ebben az egy kávéházban érződött valóban, hogy Pesten már nagyvilági levegő van. Valóságos nevelő-hatással volt ez a mulató a fővárosban, amelynek éjszakai erkölcsi még ott duhajosodtak el a régi Blaue Katzban. Hiszen volt itt is néha napján verekedés, amikor Weisz Ricsi, a birkózó bajnok márványasztalokat

emelgetett fel, hogy ellenfeleit megfenyegesse. Vidékeikről különböző virtusokat hoztak magukkal a gavallérok, amely virtusokat itt az éj folyamán bemutatni akartak. Bothmer báró, a nevezetes erejű huszárcapitány harminc kilós pallosát balanszírozta a feje búbján, de a kard sohasem sújtott le senkire. A híres fiakkeresek, akik nemrégiben még a Kék Macskában birkóztak az urakkal: ki voltak parancsolva a helyiségből. Patti, a kártyabűvész járt sekrestyés léptekkel azokhoz az asztalokhoz, ahol kunsztjaira kíváncsiak voltak. És Turf Karolin, egy kedves, öreg, virágáros asszony, aki sportos nevére úgy tett szert, hogy fiatal korában megkoszorúzta a pesti és bécsi gyöpon azokat a lovakat, amelyek a Derbyt megnyerték.”

Krúdyt érdekelte a sport, írásaiban reflektált a magyar sportsikerekre. Weisz Richárdot, az 1912-es stockholmi olimpia nehézsúlyú birkózó bajnokát nemcsak a kávéházból, hanem személyesen is ismerte. Baráti viszonyban volt Hajós Alfréddal, az első modern olimpia kétszeres úszó bajnokával. Hajós hagyatékából előkerült egy kapcsos könyv, amit a Magyar Olimpiai és Sportmúzeum őriz. Ebben található többek között Krúdy gratulációja Hajós 1908 májusában kötött házasságához: „Boldogságodban igaz örömmel osztozunk, Krúdy és felesége.” Hajóssal való találkozásának színhelye a Dohány utcai Ottonkör meg a Fészek Klub, ahol a korszak jeles írói – Móricz Zsigmond, Szép Ernő, Bródy Sándor stb. – gyülekeztek. Krúdy Mária így emlékezett erre: „Apám nagyon szerette az érdekes, színes, sokoldalú embereket. Hajós Alfréd, aki a sportban és a hivatásában is maradandót alkotott, sem hiányozhatott a baráti köréből.” Krúdy és Hajós életében több közös vonás fedezhető fel. Mindketten egy esztendőben, 1878-ban születtek, ami ugyan pusztán véletlen, de az asztrológiában állítólag van némi jelentősége. Mind-egyikük életében fontos szerepet játszott a Margitsziget. Krúdy Gyula évekig lakott József nádor egykori kastélyában és a tölgyek meg a juharfák alatt írta művei egy részét. Másik leánya, Krúdy Zsuzsa szerint: „Ha csak tehette, bejárta a szigetet. Lassan, figyelve sétált. Szokása volt meg-megállni, eltöprengeni... Ilyenkor derekát vastag bambuszbotjára támasztotta”. Idővel úgy megszerette a szigetet, hogy komolyan tanulmányozni kezdte annak törtériját és legendáit. Javaslatozt készített a főváros felé, hogy hozzanak létre egy Margitszigeti-múzeumot, melyhez szenvedélyesen gyűjtötte a relikviákat. Az

Az író alkotás közben

író kisebbik leánya szerint: „A szigeti kellemességekhez tartozott a dunai fürdés. Akkor még nem volt olyan mély a víz a part mellett, csak később kotorták ki mélyebbre a medret. Szüleim a Dunán keresztül jártak Óbudára bevásárolni.” Krúdy Gyula reumatikus bajait gyógyítandó, mindennapos vendége volt – az azóta lebontott – híres Ybl-féle gyógyfürdőnek.

Hajós Alfréd szintén kedvelte az egykori Nyulak szigetét, ide tervezte és építette Nemzeti Sportuszodáját, a magyar úszósport fellegvárát. Az is véletlen, de éppen az átadás évében, 1930-ban költözött el a szigetről Óbudára, az akkor már súlyos beteg Krúdy és családja, így barátja versenyszodájának már nem lehetett vendége. Viszont új pátriájának jövőjéről írt egy cikket a Magyar Hírlap 1931. karácsonyi számában, melyben a sporttal is foglalkozott: „...A harmadik terv volna a Nemzeti Stadion építése az óbudai szigetre. Ez a sportolóknak szentelt csodaépítmény már csak azért is inkább tételnék ide, mint a tervbe vett Ferencvárosba, mert hisz erre vezet a külföldre vivő bécsi út. Erre, Óbuda felé kell jönnie a fővárosba minden idegennek, akik közben

megcsodálhatnák a Nemzeti Stadiont!” Krúdy az évtizedek óta tervezgetett, olimpiai álmaink megvalósításához szükséges stadion tervét nyilván megbeszélte barátjával, Hajós Alfréddal, aki ekkor már az ország vezető építésze volt és uszodája elkészülte után a Nemzeti Stadion tervén dolgozott.

Párhuzamba állítható, továbbá Krúdy és Hajós vélekedése a háborúról. Az író a legnagyobb vérzivatar alatt, 1916-ban több háborúellenes cikket jelentetett meg. „De jó lett volna akkor tartózkodni a földön, midőn nem volt háború, midőn legfeljebb gutaütés, végelgyengülés, lovagi párbaj vagy szerelmi búbánat szokott véget vetni az életnek... De jó lett volna akkoriban Pesten járni, amikor valódi krinolinban repült a dáma..., senki sem sietett, csak a lóvasút.” Hajós Alfréd hasonlóan nyilatkozott – az akkorra már kétfőre szaporodott – világhírhírű: „Millió ember halála, felbecsülhetetlen értékek pusztulása. Mire véget ér a kataklizma, maga elé meredt az emberiség: vajon mi történt? Nincs rá felelet! S mi lesz ezután? Ember nincs a földkerekségen, aki erre meggyőző választ adhatna. Porszemek vagyunk ebbe az egész világot átformáló viharban. S mégis! Minden ember ösztönös hajlama, hogy folytassa élethivatását.”

Krúdy munkásságát jól ismerők tudják, hogy figyelte a fiatalság életvitelét, benne a testnevelést és a sportot is. „Mindenható a sport... A mai és a legközelebbi társadalmat úgy alakítja, hogy egy évtized múlva valóban új világot találunk itt.” Ezt 1922-ben gondolta és jövendölése – fél évszázad késéssel – be is teljesedett. A mai testkultúra (sport) valóban szociális tényé vált és jelentős változásokat generál illetve kihatással van a társadalmi élet különböző területeire: a globális olimpiai játékokra, világbajnokságokra, melyeket manapság milliárdok kísérhetnek figyelemmel. A kiélezett verseny gazdasági-politikai-kulturális anomáliák sorát hozta létre – részletezésüktől most eltekintünk – melyeket természetesen nem láthatott előre az író. Krúdy korában a sport még nem volt „génmanipulált”, hanem őrizte a romantika idejéből származó hamvasságát. Így látta ezt az 1920-as években: „A sport maga a csoda, melyet megszeretni és véle egész életen át foglalkozni megóvást jegyez a férfikor bánataitól, csüggedéseitől meg az öregség tehetetlenségétől. A testező sport szenvedéllyé váló fokozása a legjobb örökség, melyet gyermekeinkre hagyhatunk. Nem kerülhet mélyen az élet válságaiba az a fiatalember,

akinek legjobb barátja a diszkosz meg a kard... A sportok a lélek jegesfürdői, a test örökös orvosai.”

Krúdy Gyula bejáratos volt a lóversenyek, a turfok világába, ismerte a handicap listákat meg a híres zsokékat. Egyik kedvelt regényében, az *Őszi versenyek* címűben a Ben nevű „elcsapott zsoké” életén keresztül vázolja és kritizálja a világháború előtti pesti valóságot.

Az első világháború és az 1919-es vörös diktatúra elmúltával a békevágy elhatalmasodott az embereken. Krúdy – maga is aktív háború ellenes pacifista lévén – több publicisztikájában foglalkozott a világgéssel meg a kommünnel. Október közepén, megszokott őszi sétája közben, fedezte fel, hogy a sziget felső végénél, a MAC pálya szélén angol matrózok valamint pesti kamaszok futballoznak. *Lapdajáték* címmel megírta a békés időket felidéző élményt, a Nemzeti Sport pedig az első oldalon le is hozta a cikket. A háborús időkből a sportújság csak időközönként jelent meg, ekkor viszont már hetente, kedden reggel olvasható volt. Tekintettel arra, hogy Krúdy Gyulának ez az írása nem jelent meg a gyűjteményes kötetekben, ezért teljes egészében közöljük.

A Dunán, az ó-budai partokon a Grand Navynek egy lobogós, monitora öröködik, Nagybritánia és India valamennyi zászlója kitűzve, mint a legnagyobb ünnepélyeken, a hajóórség ugyanabban a fehér egyenruhában, amelyben ez órában tán a kínai partokon is öröködnek angol tengerészek, míg a szabadnapos hajósok a Margitszigeten rúgják a lapdát.

Messziről nézem a lapdajátékot, a modern ifjak e villámgyors darutáncát, láb-száraknak seregét, amely sereg a sportok legmámorítóbbikát, a footballt rakja olyan taktusra, hogy a gyakorlatlan szem csak káprázva tudja követni az izmoknak, térdeknek, lábaknak ritmusát. És a küzdelmes táncban, mint valamely drága zászmány: menekül, szökell, repül, rakéta módjára süvölt, a homlokokon bohóckodva puffan, majd a villámgyors lábtól űzve, szelek szárnyán tovasurran a lapda, e korszak aranygyapja, amelyért küzdeni leszálltak diadalmas hajójukról a világgjáró argonauták, az angol hajósok.

A régi pesti vasárnapi délutánok hangulata tér vissza ez októberi napfényben. Tízezernyi fej a tribünön, nők, férfiak, gyermekek a fák tetején. Szegénységet, vesztett hadjáratot, orgyilkos bolsevizmust felejtenek az emberi tekintetek, amelyek a pályára merednek. Felperdül a taps, csattan a néző önfeledt kiáltása, diadal édességes mámore

fényesíti a szegény pesti szemeket, amelyek már majd megvakultak az ötesztendő sírásban. És a mezőn nemes hévvel, felemelő érzéssel, boldog vetélkedéssel folyik a küzdelem, mint akárcsak öt esztendő előtt.

Régi pesti vasárnapi délután! Angol-magyar mérkőzés, amelyhez izgultabban kereste jegyét az előkelő pesti dáma, mint a divatos színházi estéhez. Amikor alkonyattal megállott a kocsiközlekedés a Nagykörúton, mert kiakasztották az újság kirakatablakába a labdamérkőzés eredményét: betűket és számjegyeket, amelyeknek jelentőségét már tudta a legöregebb pesti ember épp úgy, mint a legkisebb gyerek

Én magamban azt gondolom, e fénylő délután, hogy a nagyra növekedett, szinte világhírű pesti futballisták hamarabb megtalálják a kézszorítást az ellenséges külfölddel, mint nagyfejű politikusaink. Ezek a fürge, lángolószemű ifjak, akik e vasárnap délután eljöttek a Ferencváros árnyas utcáiból és jöttek a hajórajok füstjébe szinte megközelíthetetlenül burkolózott angol partokról, hogy egy gummilapda körül izmaik játékaival és lelkük nemes vetélkedésével érintkezzenek. Ezek az ifjú labdarúgók már elfelejtették a közelmúlt háborút; hazájukban legfeljebb az öreg politikusok haraguzsznak még, de hát azok nem tudnak gólt lőni.

A midsihpman és a ferencvárosi ifjú hosszú esztendőik után először fognak kezét. És a követség postakocsijában mennek haza a képeslapok az elfelejtetetlen miss Floy-nak, valamint a hosszú beszámolólevelek ez októberi Sunday bőséges leírásával a fathernek, mothernek. És Londonban, New Yorkban meg Chikagóban, ahol a világlapok obszerválják a földgömb eseményeit: e napokban jelenti először a kábel, hogy Budapesten háborún és borsevizmuson kívül egyéb érdemleges esemény is történt: angol fiúk lapdázta magyar fiúkkal.

Amikor Óbudán az Áhitat utcai kispolgári házban Krúdy Gyula örökre lehunyta szemét, így búcsúztatta, annak a folyóiratnak, az Új Időknek a főszerkesztője, Herczeg Ferenc, amelyben a legtöbbször publikált: „Hihetetlenül sokat dolgozott. A vidéki magyar kúriák, nagyszabású pandúrok, betyárok, az orgonás, verklis Tabán, a macskaköves utcák költője volt. Ha kikötött a könyöklős, csendes kocsmák asztalánál, akik hallgatták baritonzenéjű hangját, kétszeresen ittak: a bort s a szó mámorát itták. Sírja fölé nyírfákat kellene ültetni. A nyírfa magasra szökken, dús színezésű a kérge és a lombja, idősödésekor pedig meghajlik derékban. Pontosan olyan e fa élete, amilyen a halott költőé, Krúdy Gyuláé volt.”